

**Pohjois-Savon hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan
toimintaohje**

Sisällys

Pohjois-Savon hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintaohje	1
1 JOHDANTO.....	4
1.1 Valvonnan rakenne Pohjois-Savon hyvinvointialueella	4
2 SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN TOTEUTTAJAT JA HEIDÄN VASTUUNSA	4
2.1 Tilivelvollisuus	5
2.2 Luottamushenkilöiden valvontavastuu	5
2.3 Hyvinvointialueen johtavien viranhaltijoiden ja esihenkilöiden valvontavastuu.....	5
2.4 Konserniyhteisöjen valvontavastuu	6
2.5 Riskienhallintaa koordinoiva työryhmä	7
3 SISÄINEN VALVONTA.....	7
3.1 Sisäisen valvonnan määritelmä ja tavoitteet	7
3.2 Sisäisen valvonnan osatekijät	8
3.2.1 Sisäisen valvonnan painopisteet	8
3.3 Sisäisen valvonnan toimeenpano ja raportointi	9
3.3.1 Sisäisen valvonnan suunnittelu.....	9
3.3.2 Sisäisen valvonnan jatkuvat valvontatoimenpiteet (päivittäisjohtamisen kontrollit) .	9
3.3.3 Johtoryhmien pöytäkirjat /muistiot.....	10
3.3.4 Raportointi.....	10
4 RISKIENHALLINTA.....	11
4.1 Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan määritelmä ja tavoitteet.....	11
4.2 Riskienhallintaprosessi.....	12
4.3 Riskien luokittelu	13
4.4 Riskien arviointi ja riskianalyysi	13
4.4.1 Riskin toteutumisen todennäköisyys ja vakavuus	13
4.4.2 Riskin nykyinen hallinta ja riskienhallintatoimenpiteiden toteuttaminen	14
4.4.3 Seuranta	15
4.4.4 Raportointi ja tiedonvaihto.....	15
5 SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN KOHTEET JA MENETTELYTAVAT ...	16
5.1 Päätöksenteko	16
5.2 Toiminta, talous ja strategia	16
5.3 Henkilöstö	16
5.4 Työn vaarat ja riskit	17

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

5.5 Asiakas- ja potilasturvallisuus	17
5.6 Tietoturva	17
5.7 Omaisuuden hallinnointi	17
5.8 Hankinnat	17
5.9 Sopimukset ja niiden hallinnointi	18
5.10 Avustukset.....	18
5.11 Ympäristöasiat	18
5.12 Hyvinvointialueen varautuminen	18
6 ERITYISTÄ HUOMIOTA VAATIVAT ASIAT	19
6.1 Sivutoimet	19
6.2 Ulkopuolisten kustantamien matkojen ja muiden taloudellisten etujen vastaanottaminen	19
6.3 Väärinkäytösten ehkäisy, tunnistaminen ja tutkinta sekä sisäinen ilmoituskanava.....	19
6.4 Esteellisyys	20
7 OHJEEN VOIMAANTULO JA AJAN TASALLA PITÄMINEN	20

1 JOHDANTO

Aluevaltuusto on hallintosäännön 35 §:n mukaisesti päättänyt hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista 30.5.2022 § 80. Hallintosäännön 36 §:n mukaan aluehallituksen tehtävänä on huolehtia hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä. Hallintosäännön 108 §:n perusteella aluehallitus hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintaohje koskee kaikkia hyvinvointialuekonsernin toimielimiä, johtoa, esihenkilöitä sekä kaikkea hyvinvointialuekonsernin toimintaa, josta hyvinvointialue vastaa omistuksen, ohjauksen ja valvontavastuun sekä muiden velvoitteiden myötä. Henkilöstön velvollisuutena on toimia lainsäädännön sekä hyvinvointialueen määräysten, ohjeiden ja tavoitteiden mukaisesti.

1.1 Valvonnan rakenne Pohjois-Savon hyvinvointialueella

Julkisen toiminnan luotettavuus edellyttää riittävää valvontaa. Valvonnan ja riskienhallinnan avulla pyritään saamaan varmuus siitä, että toiminta on järjestetty päätösten mukaisesti ja organisaatiolle asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa. Hyvinvointialueen valvonta jakautuu sisäiseen ja ulkoiseen valvontaan.

Hyvinvointialueen valvontajärjestelmän kuvaus:

ULKOINEN VALVONTA (ulkopuolinen arviointi ja tarkastus)	SISÄINEN VALVONTA (organisaation sisäiset kontrollit sekä toiminnan jatkuva seuranta)
Hyvinvointialueen oma ulkoinen valvonta <ul style="list-style-type: none"> • <i>Tarkastuslautakunta</i> • <i>Tilintarkastus (JHT-yhteisö)</i> Muut ulkoisen valvonnan tahot <ul style="list-style-type: none"> • <i>Valvira, AVI ym. kansalliset viranomaiset</i> • <i>EU-viranomaiset</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Toimielimet</i> • <i>Johto (tilivelvolliset)</i> • <i>Esihenkilöt</i> • <i>Sisäisen tarkastuksen yksikkö</i>

Kuvio 1: hyvinvointialueen valvontarakenne

Ulkoinen valvonta on hyvinvointialueen toimivasta johdosta riippumatonta valvontaa. Hyvinvointialueen järjestämä ulkoinen valvonta on lakisääteistä ja se jakaantuu tarkastuslautakunnan arviointiin, sidonnaisuusilmoitusten valvontaan ja tilintarkastukseen.

Sisäisestä valvonnasta vastaavat kaikki tilivelvolliset (toimielinten jäsenet ja viranhaltijat) sekä esihenkilöt. Sisäinen tarkastus tukee sisäistä valvontaa. Hyvinvointialueella toimii sisäisen tarkastuksen yksikkö, jonka tehtävistä on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

2 SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN TOTEUTTAJAT JA HEIDÄN VASTUUNSA

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta varmistavat hyvän hallinto- ja johtamistavan mukaista toimintaa, joka käytännössä liittyy toiminnan ja talouden ohjauksen tilivelvollisuuteen, ohjaukseen sekä vastuujärjestelmään. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee kattaa kaikki Pohjois-Savon hyvinvointialueen toiminnot.

Valmistelusta vastaavat ja esittelijänä toimivat viranhaltijat on määritetty hyvinvointialueen hallintosäännössä.

2.1 Tilivelvollisuus

Hyvinvointialuelain 35 §:n mukaan aluevaltuusto päättää tilivelvollisten nimeämisestä. Tilivelvollinen vastaa toiminnan ja talouden osalta sekä omasta että alaistensa tekemisistä ja tekemättä jättämisistä. Tilivelvollisuus ei tuo viranhaltijalle mitään sellaista vastuuta, joka ei kuulu hänelle jo asemansa perusteella muutoinkin esihenkilönä, laskujen hyväksyjänä tai määrärahojen käytöstä päättävänä viranhaltijana.

Tilivelvollisuus merkitsee sitä, että

- toiminta tulee aluevaltuuston arvioitavaksi,
- viranhaltijaan voidaan kohdistaa muistutus tilintarkastajan antamassa tilintarkastuskertomuksessa ja
- viranhaltijalle voidaan myöntää tai olla myöntämättä vastuuvapaus.

Tilivelvollisuuden puuttuminen ei vapauta esihenkilöitä valvontavastuusta eikä estä kohdistamasta vahingonkorvausvaatimusta tai rikosseuraamusta myös muuhun henkilöön kuin tilivelvolliseen.

2.2 Luottamushenkilöiden valvontavastuu

Aluevaltuuston tulee hyvinvointialuelain mukaan antaa hallintosäännössä tarpeelliset määräykset sisäistä valvonnasta, riskienhallinnasta ja sopimusten hallinnasta. Lisäksi valtuuston tulee konserniohjeen kautta antaa tarpeelliset määräykset konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestämisestä.

Aluehallitus sekä aluehallituksen alaisuudessa toimiva omistajaohjaus- ja valvontajaosto vastaa hyvinvointialueen kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan sekä omavalvontaohjelman ja varautumisen että hyvän hallinnon ja lainmukaisuuden valvonnan järjestämisestä ja niiden toimeenpanon ja tuloksellisuuden valvonnasta, sekä

1. hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat
2. hyväksyy omavalvontaohjelman
3. päättää raportoinnin aikataulun ja tavan
4. antaa toimintakertomuksessa tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä sekä selvityksen konsernivalvonnasta ja merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä.
5. antaa vuosittaisessa raportissaan johtopäätökset ja selvityksen omavalvontaohjelman sekä varautumisen toimeenpanosta ja tuloksista. (lisäys hallintosäännöstä)

Omistajaohjaus- ja valvontajaosto vastaa omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan täytäntöönpanosta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden seurannasta tytäryhteisöjen ja soveltuvin osin säätiöiden osalta.

Aluehallituksen alaiset toimielimet (lautakunnat) vastaavat toimialallaan sisäisestä valvonnasta ja tuloksellisuudesta. Sisäiseen valvontaan kuuluu riskienhallinta, omavalvonta, varautuminen, hyvä hallinto ja lainmukaisuus eli vaatimustenmukaisuus sekä sopimushallinta. Lautakunta raportoi aluehallitukselle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumisesta ja keskeisistä johtopäätöksistä.

2.3 Hyvinvointialueen johtavien viranhaltijoiden ja esihenkilöiden valvontavastuu

Hyvinvointialuejohtajalla on kokonaisvastuu hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen mukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta ja raportoinnista aluehallitukselle. Hyvinvointialuejohtaja vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja yhteen sovittamisesta osaltaan niin, että

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

-
- sisäinen valvonta järjestetään ja sovitetaan yhteen tavalla, jolla varmistetaan hyvinvointialueen toiminnan laillisuus ja tuloksellisuus ja
 - toiminnan olennaiset riskit tunnistetaan ja kuvataan sekä arvioidaan riskin toteutumisen vaikutukset, toteutumisen todennäköisyys ja mahdollisuudet hallita riskejä.

Toimialajohtajat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan, mukaan lukien omavalvonta, varautuminen, hyvä hallinto ja lainmukaisuus sekä sopimushallinnan toteutumisen toimeenpanosta ja tuloksellisuudesta toimialallaan ja ohjeistavat alaisiaan palvelualueita sekä raportoivat aluehallituksen antamien ohjeiden mukaisesti. Toimialajohtajat ohjaavat ja seuraavat alaistaan toimintaa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Palvelualuejohtajat vastaa omalta osaltaan palvelualueen toiminnan raportoinnista, arvioinnista, sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta sisäisen valvonnan ohjeiden mukaisesti

Palvelualuejohtajat, palveluyksikköjohtajat ja toimintayksiköiden esihenkilöt vastaavat riskien tunnistamisesta, arvioinnista riskienhallinnan toimenpiteiden toteutuksesta ja toimivuudesta sekä raportoivat aluehallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.

Tietosuojavastaava seuraa, että kuntayhtymässä noudatetaan tietosuojalainsäädännöksiä ja rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän toimintamenettelyjä, jotka liittyvät henkilötietojen suojaan, mukaan lukien vastuunjako, tiedon lisääminen ja käsittelyyn osallistuvan henkilöstön koulutus ja tähän liittyvät tarkastukset. Tietosuojavastaava antaa pyydettyä neuvoja riskiarvioon perustuvasta tietosuojaa koskevasta vaikutustenarvioinnista ja valvoo sen toteutusta. Tietosuojavastaava raportoi ylimmälle johdolle.

2.4 Konserniyhteisöjen valvontavastuu

Hyvinvointialuejohtajan tehtävänä on toimia konsernin johtajana ja aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa hänen ohjattavakseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan. Hyvinvointialuejohtaja vastaa konserniohjauksen täytäntöönpanosta.

Hallintosäännön mukaan hyvinvointialueen konsernijohtoon kuuluvat aluehallitus, omistajaohjaus- ja valvontajaosto, hyvinvointialuejohtaja, omistajaohjaus- ja valvontajohtaja sekä hyvinvointialuejohtajan sijainen.

Omistajaohjaus- ja valvontajaosto vastaa omistajaohjauksen ja konsernivalvonnan täytäntöönpanosta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden seurannasta tytäryhteisöjen ja soveltuvin osin säätiöiden osalta.

Omistajaohjaus- ja valvontajohtaja valmistelee omistajaohjaukseen liittyvät asiat aluehallitukselle sekä omistajaohjaus- ja valvontajaostolle.

Lautakunnat vastaavat alaisensa toiminnan sopimusten toteuttamisesta ja päättävät sopimusten vastuhenkilöt.

Tytäryhteisöjen tulee raportoida asetettujen tavoitteiden toteutumisesta aluehallitukselle konserniohjeen mukaisesti. Lisäksi niiden tulee toimittaa hallitukselle ja hyvinvointialuejohtajalle näiden pyytämät muut konsernijohtolle annettavat tiedot. Konsernivalvonnasta ja raportoinnista on määrätty tarkemmin konserniohjeessa.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä konserniyhteisöissä.

2.5 Riskienhallintaa koordinoiva työryhmä

Pohjois-Savon hyvinvointialueella toimii riskienhallintaa koordinoiva työryhmä. Työryhmän puheenjohtajana toimii sisäisen valvonnan päällikkö. Työryhmän tehtävänä on tukea sisäisen valvonnan päällikköä hänen vastuulleen kuuluvissa tehtävissä:

- Koordinoi ja kehittää hyvinvointialuekonsernin sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa
- Valmistelee hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet sekä toimintaohjeet
- Osallistuu konsernivalvontaan
- Valmistelee sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan vuosittaiset painopiste-ehdotukset
- Osallistuu hyvinvointialueen vakuutusturvan ylläpitoon ja kehittämiseen
- Arvioi ja raportoi hyvinvointialuetasoisesti sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutumista
- Kokoaa hyvinvointialuetasoisien riskienhallintasuunnitelman
- Tukee toimintayksiköitä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisessä
- Järjestää riskienhallintaan ja sisäiseen valvontaan liittyviä koulutuksia.
- arvioida hyvinvointialuetasoisesti merkittävimpien riskien ja epävarmuustekijöiden toteutumista
- raportoida riskienhallinnan merkittävistä uhkista, toteutuneista riskeistä ja tehdyistä riskienhallintatoimenpiteistä hyvinvointialuejohtajalle osavuositarkastusten ja tilinpäätöksen yhteydessä.

Riskienhallintaa koordinoiva työryhmä seuraa ja tarvittaessa raportoi osa-alueidensa riskien toteutumisesta ja kehittymisestä yli toimialarajojen.

3 SISÄINEN VALVONTA

3.1 Sisäisen valvonnan määritelmä ja tavoitteet

Sisäinen valvonta on hyvinvointialueen ja sen toimialojen toiminnan omaa valvontaa, jonka näkökulmana on, millä keinoin ja tavoin johto varmistaa, että asiat omalla vastuualueella tai vastuuyksikössä sujuvat niin kuin niiden pitäisi sujua.

Sisäinen valvontajärjestelmä täyttää sille asetetun tehtävän silloin, kun johto tietää kohtuullisella varmuudella sen, miten asetetut tavoitteet on saavutettu (toiminta), onko raportointi ollut oikeellista ja luotettavaa (raportointi), onko organisaatiossa noudatettu lakeja, määräyksiä, päätöksiä ja ohjeita (sääntösten mukaisuus) ja onko toimintaan osoitettuja voimavaroja käytetty järkevästi ja tarkoituksenmukaisesti ja miten esiin tullessiin väärinkäytöksiin ja poikkeamiin on puututtu (resurssien käyttö).

Sisäisen valvonnan tavoitteet liittyvät yleisellä tasolla toiminnan kustannustehokkuuden parantamiseen, laadukkaan ja läpinäkyvän hallinnon järjestämiseen sekä työn mielekkyyden turvaamiseen.

Sisäisen valvonnan tavoitteet ovat:

- Toiminnan tuloksellisuus: Valvonnalla varmistetaan asetettujen tavoitteiden saavuttamista, tuotteiden ja palvelujen laatua sekä toimintojen taloudellisuutta ja tuottavuutta.
 - Raportointi ja tiedon oikeellisuus: Valvonnalla johto ja esihenkilöt huolehtivat siitä, että heidän vastuualueellaan tuotetaan ja ylläpidetään luotettavia tietoja toiminnasta, taloudesta ja hallinnosta. Tiedot tulee raportoida oikein ja ajantasaisesti.
 - Toiminnan laillisuus ja johdon antamien ohjeiden noudattaminen: Valvonta turvaa lakien ja asetusten sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueen päätösten, sääntöjen ja ohjeiden noudattamisen.
-

- Resurssien ja omaisuuden turvaaminen ja hyödyntäminen: Valvonnalla varmistetaan, että hyvinvointialueen resursseja käytetään järkevästi ja taloudellisesti hyvinvointialueen hyväksi. Resurssit tulee turvata menetyksiltä, jotka aiheutuvat virheistä, resurssien huonosta hoidosta, tuhlauksesta, väärinkäytöksistä, petoksista tai muusta sääntöjen ja ohjeiden vastaisesta toiminnasta.

3.2 Sisäisen valvonnan osatekijät

Pohjois-Savon hyvinvointialueen sisäisen valvonnan järjestäminen perustuu COSO-ERM -käsitelmäliin, jossa sisäinen valvonta koostuu viidestä toisiinsa liittyvästä osatekijästä. Sisäisen valvonnan osatekijöitä voidaan tarkastella yhtä lailla hyvinvointialueen tai organisaation osan tasolla.

Valvontaympäristö (johtamistapa ja organisaatiokulttuuri) luo perustan sisäiselle valvonnalle. Asianmukaisesti toteutettuna valvontaympäristö takaa parhaiten asioiden sovitunlaisen toteutumisen ja ehkäisee samalla päätösten vastaista toimintaa sekä väärinkäytöksiä. Johtamistapa ja organisaatiokulttuuri vaikuttavat siihen, millaiset valvontatoimet otetaan käyttöön, millaisiksi organisaation raportointi- ja tiedotusjärjestelmät muodostuvat ja miten seuranta toteutetaan. Organisaatiokulttuuri koostuu mm. eettisistä arvoista, rehellisyydestä, organisaation ihmisten pätevyydestä sekä tavasta, jolla johto antaa valtaa ja vastuuta sekä organisoii ja kehittää henkilöstöään.

Riskienhallinta on keskeinen osa sisäistä valvontaa. Riskienhallintaan kuuluu riskien tunnistaminen, arviointi sekä niihin vastaaminen toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa. Riskienhallinnan avulla kyetään löytämään myös uusia mahdollisuuksia.

Valvontatoimenpiteet ovat toimintatapoja ja -periaatteita, jotka auttavat varmistamaan tavoitteiden saavuttamista, määräysten noudattamista, resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä, omaisuuden turvaamista ja tiedon luotettavuutta. Valvontatoimenpiteisiin kuuluvat mm. erilaiset hyväksymismenettelyt, valtuutukset, todentamiset, täsmätykset, toiminnan tarkastukset, katselmukset, omaisuuden turvaamistoimet, tietoturvan ja tietosuojan varmistamiset, päätöksenteon ja päätösten toimeenpanon valvonta sekä työtehtävien eriyttämiset (ns. vaaralliset työtehtävät). Valvontatoimenpiteitä suoritetaan kaikkialla organisaatiossa, kaikilla tasoilla ja kaikissa toiminnoissa.

Tiedonkulun (raportointi) avulla johto, henkilöstö, hyvinvointialueen kuntien asukkaat, potilaat ja muut sidosryhmät saavat oikea-aikaisesti, olennaista, virheetöntä ja käyttökelpoista tietoa toiminnasta ja taloudesta ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Tehokas tiedonvälitys organisaatiossa toimii kaikkiin suuntiin (vertikaalinen – horisontaalinen).

Seuranta käsittää koko johtamis- ja valvontajärjestelmän toimivuuden. Se edistää sisäisen valvonnan tuloksellisuuden kehittämistä. Vastuu sisäisen valvonnan tuloksellisuuden seurannasta kuuluu toimielimille ja johdolle. Seuranta voidaan toteuttaa jatkuvalla, päivittäiseen toimintaan liittyvällä seurannalla ja erillisillä, määräajoin tehtävillä itsearvioinneilla ja sekä sisäisillä- ja ulkoisilla arvioinneilla.

Sisäinen valvontajärjestelmä toimii organisaatiossa silloin, kun jatkuvien seurantatoimenpiteiden avulla kyetään toiminnasta löytämään puutteita ja kehittämiskohteita sekä havaintojen pohjalta kyetään kehittämään toimintaa ja ohjaamaan sitä haluttuun suuntaan.

3.2.1 Sisäisen valvonnan painopisteet

Hyvinvointialuejohtaja päättää koko hyvinvointialuetta koskevat vuosittaiset sisäisen valvonnan painopisteet. Painopisteet valitaan riskiperusteisesti ottaen huomioon mm. aiempien vuosien valvonnassa

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

esille nousseet kehittämiskohteet. Koko hyvinvointialuetasoisia vuosittaisia painopisteitä voi olla vain muutamia.

3.3 Sisäisen valvonnan toimeenpano ja raportointi

3.3.1 Sisäisen valvonnan suunnittelu

Toimialat, palvelualueet ja -yksiköt sekä konserniyhtiöt laativat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelmat vuosittain talousarvion laatimisen yhteydessä. Suunnitelmassa kuvataan riskienhallintaprosessien vastuita, toteutusta ja toimenpiteitä. Suunnitelmia laadittaessa on otettava huomioon jatkuvat valvontatoimenpiteet, hyvinvointialuetason painopisteet ja palvelualueiden määrittelemät palvelualueen toiminnasta lähtevät vuosittaiset painopisteet.

3.3.2 Sisäisen valvonnan jatkuvat valvontatoimenpiteet (päivittäisjohtamisen kontrollit)

Sisäisen valvonnan toimeenpanoon kuuluvat olennaisena osana yksikköjen päivittäisjohtamiseen kuuluvat valvontatoimet. Niiden avulla esihenkilöt varmistuvat siitä, että yksikössä toimitaan tavoitteiden suuntaisesti ja annettujen ohjeiden mukaisesti.

Johdon ja esihenkilöiden suorittamat jatkuvat valvontatoimenpiteet kohdistetaan esimerkiksi seuraaviin asioihin:

Päätöksenteko (valvonta tapahtuu lähtökohtaisesti asiahallinnan kautta)

- päätösvaltuudet, esteellisyydet jne.
- päätösten sisältö ja tarkoituksenmukaisuus (mm. hankintapäätökset)
- virheellisiin ja epätarkoituksenmukaisiin päätöksiin reagoiminen

Varojen käyttö

- talousarvion toteutumisen seuraaminen ja poikkeamiin puuttuminen
- hyväksymis-, osto- ja tilausvaltuuksien selkeät määrittelyt
- annettujen valtuuksien käytön valvonta
- osto- ja tilaustoimintojen valvonta

Henkilöstöhallinto- ja palkat

- työvuorojen suunnittelun ja työvoiman tehokkaan käytön seuranta
- palkkatapahtumien lähdeaineiston oikeellisuuden varmistaminen
- palkkauserusteista annettujen ohjeiden noudattaminen
- sivutoimien ilmoittamisen ja ajankäytön seuranta

Sopimukset

- sopimusrekisterin tietojen ajan tasalla pitäminen
- sopimusehtojen noudattamisen valvonta

Tulot

- palvelujen/tuotteitten/suoritteitten hinnoittelun oikeellisuus
- laskutustietojen lähdeaineiston oikeellisuuden varmistaminen
- laskutusten toimeenpano ja tulojen kertymisen seuranta

Kirjaamisten oikeellisuus

- asiakastietoihin tehtävien merkintöjen oikeellisuus ja ohjeiden mukaisuus
- dokumentaation riittävyys ja todistusvoimaisuus

Tietosuoja ja tietoturva

- käyttöoikeuksien ja niiden rajausten ajan tasalla pitäminen
-

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

-
- henkilötietoja sisältävien tietojärjestelmien ja käsittelytoimien vaatimustenmukaisuuden varmistaminen (mm. tietojen minimointi ja tietojen täsmällisyys)
 - tietoihin pääsyn suojaaminen (mm. tilat)

Turvallisuus

- tehdään asiaan kuuluvat potilas- ja työturvallisuusilmoitukset
- haittatapahtumista tehdään asianmukaiset kirjaamiset ja ne käsitellään sovitusti
- vaadittujen varmistustoimien ja tarkistuslistojen läpikäyminen tapahtuu ohjeiden mukaisesti

Jatkuvien valvontatoimien dokumentointi tapahtuu pääsääntöisesti järjestelmiin jäävinä lokitietoina ja tapahtumien/viestien kuittaamisina (esim. asiahallinnan työkierrot, tehtävämuistutukset). Muilta osin valvontatoimien dokumentointi on tehtävä esimerkiksi erilliseen tiedostoon taulukkomuodossa.

Rekisterinpitäjä dokumentoi kaikki henkilötietojen tietoturvaloukkaukset, mukaan lukien henkilötietojen tietoturvaloukkaukseen liittyvät seikat, sen vaikutukset ja toteutetut korjaavat toimet. Valvontaviranomaisen on voitava tämän dokumentoinnin avulla tarkistaa, että tätä artiklaa on noudatettu (Tietosuojalaki 33 Artikla 5 kohta).

3.3.3 Johtoryhmien pöytäkirjat /muistiot

Johtoryhmätyöskentelyn sisältö on määritelty ja vuosikello laadittu siten, että niiden mukainen asioiden käsittely ja dokumentointi täyttää mahdollisimman hyvin tavoitteiden toteutumisen ja kehittämishankkeiden seurannan sekä toimintaympäristön arvioinnin osalta sisäiseltä valvonnalta edellytettävät toimenpiteet.

Edellä olevan lisäksi johtoryhmissä käsitellään ja muistioihin dokumentoidaan myös painopisteiden valvontatoimiin ja keskeisiin havaintoihin sekä itsearvioinnin tuloksiin perustuvat asiat.

3.3.4 Raportointi

Aluehallitus antaa vuosittain toimintakertomuksessa arvion hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä. Selontekojen tulee perustua aluehallituksen alaisten toimielinten ja tilivelvollisten viranhaltijoiden sekä konserniyhteisöjen laatimiin selontekoihin.

Laadittujen selontekojen tulee perustua dokumentoituun aineistoon. Selonteot sisäisen valvonnan järjestämisestä, toimeenpanosta, keskeisistä havainnoista ja toimenpiteistä havaittujen puutteitten korjaamiseksi laaditaan alhaalta ylöspäin periaatteen mukaisesti. Selonteot käsitellään vuosikellon mukaisesti.

4 RISKIENHALLINTA

Riskienhallinta ei ole toiminnasta ja prosesseista erillään oleva toiminto. Riskienhallinta kuuluu kiinteästi johtamiseen ja esihenkilötyöhön ja on olennainen osa organisaation ydinprosesseja, strategista suunnittelua sekä vuosisuunnittelua ja toiminnan toteuttamista. Riskienhallinnan tavoitteena on auttaa päättökentekijöitä tekemään tietoisia valintoja, priorisoida toimintoja tärkeysjärjestykseen sekä auttaa tunnistamaan vaihtoehtoisia toimintatapoja.

Riskienhallintaprosessi perustuu riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen, riskin toteutumisen vaikutusarviointiin, eli riskin merkittävytyteen, toteutumisen todennäköisyyteen ja mahdollisuuteen hallita riskiä eri menetelmillä. Riskienhallinta tukee tavoitteiden saavuttamista ja toiminnan kehittämistä. Riskienhallinnalla pyritään osaltaan varmistamaan toiminnan tehokkuus ja hyvän johtamis- ja hallintotavan toteutuminen, hyvinvointialueen asukkaiden, asiakkaiden ja henkilöstön tyytyväisyys, terveys ja turvallisuus, toiminnan vaatimustenmukaisuus, kestävä kehitys sekä ohjelmien ja projektien onnistuminen.

Riskienhallinnassa on otettava huomioon hyvinvointialueen toiminnan riskit kokonaisvaltaisesti. Riskienhallinnassa tulee ottaa huomioon toiminnallisten ja taloudellisten riskien lisäksi sopimukseen liittyvät yhtiöittämiseen ja omistamiseen liittyvät riskit, ulkoapäin tulevat toimintaympäristön muutokset, elinkeinoelämän kehitys ja hyvinvointialueen toiminnan taloudellisten reunaehtojen muutokset kuten valtiontalouden liikkumavaran muutosten vaikutukset hyvinvointialuetalouteen sekä henkilöstön vaihdoksiin liittyvät avainhenkilöriskit, tietohallinnon ja -järjestelmien toimintaan liittyvät riskit sekä kiinteistöihin liittyvät riskit.

Järjestelmällinen, oikea-aikainen ja jäsennelty lähestymistapa riskienhallintaan edistää tehokkuutta ja sen kautta saavutetaan yhdenmukaisia, vertailukelpoisia ja luotettavia tuloksia. Riskienhallinnan avoimuudella ja kattavuudella varmistetaan, että riskienhallinta on asianmukaista ja ajantasaista. Sidosryhmien ja organisaation eri tasoilla toimivien asiantuntijoiden mukaan ottaminen tarvittavassa laajuudessa edesauttaa riskienhallinnan tarkoituksenmukaisuutta. Riskienhallinnassa käytettävät tietolähteet perustuvat parhaaseen mahdolliseen käytettävissä olevaan tietoon kuten historiatietoon, kokemukseen, sidosryhmäpalautteeseen, havaintoihin, ennusteisiin ja asiantuntijoiden arvioihin.

4.1 Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan määritelmä ja tavoitteet

Riskienhallinnan tarkoitus on varmistaa häiriötön palvelutuotanto. Kokonaisvaltaisella riskienhallinnalla kehitetään yhteisiä menettelytapoja tunnistaa, arvioida sekä hallita hyvinvointialueen toimintaan ja tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä riskejä. Strategisella tasolla arvioidaan palvelujen tarvetta, saataavuutta ja laadun varmistamista pitkän ajan kuluessa tai uhata organisaation mainetta. Operatiivisten riskien hallinta on osa jokapäiväistä toiminnan seuranta, arviointia ja kehittämistä. Potilas- ja asiakas-turvallisuusriskit on huomioitava niin strategisessa kuin käytännön toiminnan riskienhallinnassa.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tulee perustua järjestelmälliseen ja dokumentoituun toimintatapaan. Riskitasoltaan merkittävimmät riskit viedään ylimmän tason käsittelyyn, ja hyvinvointialueen toimintaan ja talouteen liittyvät merkittävimmät riskit käsitellään säännöllisesti aluehallituksessa.

Riskienhallinnan avulla tunnistetaan organisaation toimintaan mahdollisesti vaikuttavat tapahtumat ja saatetaan tapahtumien riskit organisaation hyväksymälle tasolle. Riskienhallinnan tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta koskien

- strategisia tavoitteita
 - operatiivisia tavoitteita
 - raportoinnin luotettavuutta sekä
 - lakien ja ohjeiden noudattamista.
-

4.2 Riskienhallintaprosessi

Riskien arvioinnin tavoitteena on tunnistaa ja arvioida tilanteet, tapahtumat tai tapahtumaketjut, jotka voivat estää tai mahdollistaa tavoitteiden saavuttamisen tai parantaa, haitata, nopeuttaa tai viivästyttää sitä.

Riskienhallinnan on katettava kaikki olennaiset toiminnan riskit. Merkittävät riskit on tunnistettava, arvioitava ja luokiteltava sekä luotava niille riittävät riskienhallintakeinot. Riskien tunnistaminen mahdollisimman kattavasti on tärkeää, sillä tunnistamattomia riskejä ei voida hallita.

Riskienhallintaprosessin kautta voidaan ohjata organisaation toimintaa – mihin toimintaan sitoudutaan ja missä järjestyksessä työtä tehdään. Riskienhallinnassa keskeistä on huomioida ja uudelleen arvioida myös aiemmissa arvioinneissa tunnistetut riskit. Tällä varmistetaan ennen kaikkea riskienhallinnan jatkuvuus sekä se, ettei riskejä arvioida vain tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Riskienhallintaprosessi voidaan yksinkertaistettuna jakaa kolmeen päävaiheeseen:

1. Riskien arviointi (tunnistaminen, analysointi, merkittävyyden arviointi)
2. Riskien käsittely (riskienhallintatoimenpiteiden suunnittelu ja toteutus)
3. Seuranta ja viestintä (ml. riskeistä raportointi)

Hyvinvointialueella riskienhallinta jakautuu kolmeen hallintatasoon (puolustuslinjaan)

1. Taso (Puolustuslinja)

Aluehallitus vastaa kuntayhtymän riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

Hyvinvointialuejohtajalla on kokonaisvastuu hyvinvointialueen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistuksen mukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta ja raportoinnista hallitukselle.

Lautakunnat ja jaostot vastaavat omien tehtäväalueidensa riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta sekä sen tuloksellisuudesta ja raportoinnista hallitukselle.

Tilivelvollisten johtavien viranhaltijoiden ja esihenkilöiden vastuulla on toimeenpanna riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida annettujen ohjeiden mukaisesti.

2. Taso (Puolustuslinja) tukitoiminnot

Sisäisen valvonnan päällikkö vastaa riskienhallinnan ohjeistuksesta, koordinoinnista ja kehittämisestä. Sisäisen valvonnan päällikön esityksestä hyvinvointialuejohtaja päättää hyvinvointialueen riskienhallintatyöryhmän kokoonpanosta. Riskienhallintaa koordinoiva työryhmä toimii riskienhallintaprosessin arvioivana ja valmistelevana ryhmänä sekä riskienhallinnan kehittämisen tukena. Riskienhallintatyöryhmän jäsenet vastaavat oman osaamisalueensa osalta riskienhallinnan koulutuksesta, ohjeistuksesta, koordinoinnista ja kehityksestä.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat yhteisön sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä sekä sen tuloksellisuudesta ja raportoinnista konsernijohdolle.

Henkilöstön vastuulla on havainnoida riskejä ja saattaa ne esihenkilönsä tietoon.

3. Taso (Puolustuslinja), sisäinen tarkastus

Sisäinen tarkastus arvioi objektiivisesti ja riippumattomasti sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan järjestämistä ja tuloksellisuutta, raportoi arvioinnin tuloksista sekä esittää toimenpide-ehtotuksia järjestelmän kehittämiseksi. Sisäinen tarkastus raportoi aluehallitukselle ja hyvinvointialuejohtajalle sisäisen tarkastuksen toimintaohjeen mukaisesti.

4.3 Riskien luokittelu

Strategiset riskit liittyvät organisaation pitkän aikavälin tavoitteisiin, kriittisiin menestystekijöihin sekä niihin kohdistuviin sisäisiin tai ulkoisiin epävarmuustekijöihin. Ne koskevat esimerkiksi lainsäädäntöä tai imagoa. *Strategiset riskit* estävät organisaatiota saavuttamasta strategisia tavoitteitaan.

Operatiiviset riskit ovat organisaation päivittäisen toiminnan jatkuvuutta, prosesseja ja järjestelmiä uhkaavia riskejä. Ne aiheutuvat riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä.

Taloudelliset riskit liittyvät talouden tasapainoon, investointeihin sekä rahoitukseen, sijoituksiin ja maksuvalmiuteen.

Vahinkoriskillä tarkoitetaan riskiä, joka toteutuessaan aiheuttaa taloudellisia menetyksiä, henkilövahinkoja tai haittaa ympäristölle. Vahinkoriski kohdistuu tyypillisesti tiettyyn kohteeseen. Vahinkoriskejä ovat esimerkiksi organisaation omaisuuden vaurioituminen, tuhoutuminen ja häviäminen esimerkiksi rikoksen tai tulipalon seurauksena.

Potilas- ja asiakasturvallisuuden riskit estävät potilaita ja asiakkaita saamasta oikeaa hoitoa oikeaan aikaan oikeassa paikassa ja ilman haittatapahtumia.

Tietoturvallisuus- ja tietosuojariskit kohdistuva henkilötietojen käsittelyn vaatimuksiin.

Tietosuojariskillä tarkoitetaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvää riskiä, joka toteutuessaan voi vaarantaa rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia ja aiheuttaa esimerkiksi maineen menetyksen, petokseen kohteeksi joutumisen tai salassapitovelvollisuuden suojaamien tietojen paljastumisen.

4.4 Riskien arviointi ja riskianalyysi

Riskienhallintaan kuuluu riskien tunnistaminen, arviointi sekä niihin vastaaminen toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden asettamisessa. Riskienhallinnan avulla kyetään löytämään myös uusia mahdollisuuksia. Hyvinvointialueella riskien arvioinnissa ja riskianalyysissä hyödynnetään Granite-järjestelmäsovellusta. Granite-järjestelmään avataan käyttäjätunnukset kaikille riskienhallinnasta vastaaville henkilöille.

Riskianalyysissä muodostetaan tarkka käsitys riskeistä. Riskianalyysi voi myös antaa lähtötietoja päätöksentekoon, kun on tehtävä valintoja sellaisten eri vaihtoehtojen välillä, joihin sisältyy erityyppisiä ja eritasoisia riskejä.

Riskienarviointi on tehtävä aina uuden toiminnan alkaessa tai toiminnan muuttuessa. Muutostilanteissa riskienarviointi tehdään aina osana muutoksen suunnittelua. Merkittävästi toimintaan vaikuttavista muutoksista tehdään dokumentoitu riskianalyysi. Tavoitteena on tunnistaa muutoksen mahdollisesti synnyttämät vaarat ja ongelmat, arvioida niihin liittyvät riskit ja varmistaa riittävä panostus riskienhallintaan. Projekteilta ja hankkeilta edellytetään ennen niiden käynnistymistä riskianalyysiä.

4.4.1 Riskin toteutumisen todennäköisyys ja vakavuus

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

Riskien merkityksellisyys muodostuu riskien todennäköisyyden ja riskien vaikutuksen tulona (lukuarvo 1-16). Riskin merkittävyyttä voi arvioida myös etsimällä yhteisriskejä. Yhteisriskit ovat sellaisia, jotka esiintyvät samanlaisina useissa yksiköissä tai työpisteissä. Niiden merkittävyys on usein suuri sitä kautta, että ne kohdistuvat laajempaan joukkoon ihmisiä ja siten niiden aiheuttama kokonaisriski on suuri, vaikka yksittäisen yksikön kannalta tekijä ei olisikaan yhtä merkittävä.

Riskin toteutumisen todennäköisyys arvioidaan Granite-riskienhallintajärjestelmään arvoilla 1-4.

1= Erittäin epätodennäköinen, teoreettisesti mahdollinen, ei tiedetä tapahtuneen

2= Epätodennäköinen, on tapahtunut joskus muualla tai meillä

3= Mahdollinen, kohtalaisen yleinen, tapahtunut "läheltä piti" -tilanteita

4= Todennäköinen, yleinen, voi tapahtua toistuvasti

Riskin toteutumisen vaikutus arvioidaan Granite-riskienhallintajärjestelmään arvoilla 1-4.

1=vähäinen

2= kohtalainen

3= vakava

4= erittäin vakava

Riskin toteutumisen vaikutuksen arvioinnin apuna voi tarvittaessa Granitesta löytyvää taulukkoa.

4.4.2 Riskin nykyinen hallinta ja riskienhallintatoimenpiteiden toteuttaminen

Kun riskit on tunnistettu ja kirjattu Granite-riskienhallintajärjestelmään, niitä voidaan analysoida. Mitä suuremman arvon riskin merkitys saa, sitä tarkempaan tarkasteluun riski tulee nostaa. Matemaattisesti riskiluku esitetään seuraavasti: todennäköisyys x vakavuus = riskiluku.

Riskeistä voidaan nostaa tarkempaan tarkasteluun riskiluvuiltaan merkityksellisimmät riskit. Korkean riskiarvon saavat tapahtumat edellyttävät usein välittömiä toimia, koska riskin hallintaa on parannettava heti.

Vakavat riskit (riskiluku 12–16): Vakaville riskeille suunnitellaan hallintotoimet, jotka alentavat riskit alemmalle tasolle.

Tarkkailtavat riskit (riskiluku 6–9): riskit, joiden kehittymistä on aktiivisesti seurattava.

Hyväksyttävät riskit (1–4): Hyväksyttäviä ovat riskit, joista ei ole olennaista haittaa tai vaaraa hyvinvointialueen toiminnalle.

Riskien nykyisinä hallintakeinoina kuvataan riskin pienentämiseksi tehdyt toimenpiteet, toimintatapoja ja -ohjeita, hankkeita, sopimuksia, vakuutuksia jne. Hallintatoimi on keino riskin vähentämiseksi hyväksyttävälle tasolle, esimerkiksi ohjeiden laatiminen ja noudattaminen. Mikäli nykyiset hallintakeinot ovat riittämättömät (riskiluku 12-16) riskille on suunniteltava uusia hallintatoimia. Uusien hallintatoimien jälkeä jäävää jäännösriskiä arvioidaan Graniten kohdassa nykyinen hallinta asteikolla:

- Riittävä taso: riskin nykyinen hallinta koetaan hyväksi ja toimivaksi.
- Kehitettävää taso: riskin nykyinen hallinta koetaan vain osittain hyväksi ja toimivaksi.
- Riittämätön taso: riskin nykyistä hallintaa ei koeta hyväksi tai nykyisiä hallintakeinoja ei ole.

Riskienhallintatoimenpiteiden toteuttamiseen sisältyy yhden tai useamman riskienhallintatavan valitseminen ja valittujen vaihtoehtojen toteuttaminen. Riskienhallintatapojen vaihtoehdot eivät välttämättä ole toisensa poissulkevia tai kaikkiin olosuhteisiin soveltuvia. Vaihtoehtoja voivat olla esim.:

- riskin torjuminen päättämällä olla aloittamatta tai jatkamatta riskin aiheuttavaa toimintaa,
- riskin ottaminen tai lisääminen jonkin mahdollisuuden hyödyntämisen takia,
- riskin todennäköisyyden ja/tai seurausten vähentäminen,

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

-
- riskin toteutumisen seurauksiin varautuminen,
 - riskin jakaminen toisen osapuolen tai osapuolten kanssa (esimerkiksi sopimusten ja riskin rahoittamisen kautta) sekä
 - riskin hyväksyminen tietoon perustuvalla päätöksellä.

Kun riskienhallintatavoista valitaan sopivimpia, tulee niiden toteuttamisen vaatimia kustannuksia ja työmäärää verrata niistä saataviin hyötyihin ottaen huomioon lakien ja viranomaisten vaatimukset sekä muut vaatimukset, kuten yhteiskuntavastuu ja ympäristönsuojelu.

Riskienhallintatoimenpiteiden epäonnistuminen tai tuloksettomuus voi olla merkittävä riski. Jotta toimenpiteet pysyvät vaikuttavina, seurannan täytyy olla selkeästi vastuutettu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelmassa.

4.4.3 Seuranta

Riskienhallintatoimenpiteiden vaikutusten seurannan ja riittävyyden arvioinnin on oltava suunniteltu osa riskienhallintaprosessia. Seuranta voi olla määrävlein tapahtuvaa tai tilannekohtaista. Seurantaan liittyvät vastuut on määriteltävä selvästi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan suunnitelmassa.

Riskienhallintatoimenpiteiden vaikutusten seurannan ja riittävyyden arvioinnin avulla

- voidaan varmistaa, että riskienhallintakeinot on toteutettu suunnitellusti ja ne ovat vaikuttavia ja tehokkaita,
- saadaan lisätietoa ja voidaan tarvittaessa parantaa riskien arviointia,
- voidaan analysoida tapahtumia (kuten esim. läheltä piti -tilanteita), onnistumisia ja epäonnistumisia sekä oppia niistä ja
- havaitaan riskin muuttuminen, mikä voi edellyttää riskin käsittelyn ja tärkeysjärjestyksen uudelleentarkastelua.

4.4.4 Raportointi ja tiedonvaihto

Riskienhallintaprosessin kaikkiin vaiheisiin sisältyy raportointi ja tiedonvaihto tarvittavien sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien kanssa. Aluehallitus ja keskeiset konserniyhtiöt raportoivat merkittävistä riskeistään ja riskienhallinnan sekä sisäisen valvonnan järjestelyistään osana toiminnan ja talouden seurantaa ja raportointia osavuosisikatsauksissa ja tilinpäätöksessä.

Viestinnällä on merkittävä rooli riskien hallitsemisessa. Viestinnällä varmistetaan myös se, että eri tahot ymmärtävät päätöksenteon perusteet ja syyt siihen, miksi tiettyjä toimenpiteitä tarvitaan. Organisaation sisäisellä sekä keskeiset sidosryhmät huomioivalla luottamuksellisella tiedonvaihdolla varmistetaan, että kaikki keskeiset toimintaan vaikuttavat tahot ovat tietoisia toimintaan kohdistuvista riskeistä. Viestinnällä on merkittävä rooli riskien hallitsemisessa. Viestinnällä varmistetaan myös se, että eri tahot ymmärtävät teon perusteet ja syyt siihen, miksi tiettyjä toimenpiteitä tarvitaan.

5 SISÄISEN VALVONNAN JA RISKIENHALLINNAN KOHTEET JA MENETTELYTAVAT

Sisäisen valvonnan keskeinen tehtävä on tuottaa oikeaa ja riittävää tietoa toiminnan kehittymisestä tavoitteita kohti ja siten edesauttaa organisaation tavoitteiden ja päämäärien saavuttamisessa. Kun johdolla on käytettävissään tiedot toiminnan kehityksestä, toimintaa uhkaavista riskeistä ja mahdolliset suositukset valvonnan parantamisesta, ovat toiminnan järkevän ohjauksen edellytykset olemassa ja tavoitteiden saavuttamisen todennäköisyys kasvaa.

5.1 Päätöksenteko

Päätöksentekoprosessiin sisältyvät asian vireille tulo, valmistelu, vaikutusten arviointi, päätöksenteko, tiedottaminen, toimeenpano sekä toimeenpanon valvonta. Päätöksenteon tulee perustua oikeisiin ja riittäviin tietoihin. Päätöstekstin on oltava yksiselitteinen ja täsmällinen. Päätökset on perusteltava. Päätöksenteossa ja valmistelussa sekä täytäntöönpanossa on noudatettava lainsäädäntöä sekä sääntöjä ja ohjeita. Lainvastaiset ja virheellisesti tehdyt päätökset voidaan valitusteitse oikeudessa kumota.

Päätöksenteossa on muistettava, ettei esteellinen henkilö osallistu asian käsittelyyn, mikä tarkoittaa asian käsittelyn kaikkia vaiheita valmistelusta täytäntöönpanoon saakka. Jokainen päätöksentekijä on ensisijaisesti itse vastuussa siitä, ettei osallistu esteellisenä asian käsittelyyn.

Toimielimien jäsenten ja esihenkilöiden tulee valvoa alaistensa päätöksentekoa tarvittaessa otto-oikeutta käyttämällä. Otto-oikeus on ylemmän viranomaisen keino valvoa alemman viranomaisen päätöksenteon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta.

5.2 Toiminta, talous ja strategia

Talousarvio ja -suunnitelma on keskeinen toimintaa ohjaava suunnitteluasiakirja. Toimielimet hyväksyvät aluevaltuuston asettamien tavoitteiden pohjalta tehtäväalueensa toiminnalliset, taloudelliset ja palvelun laadulliset tavoitteet sekä meno- ja tuloerien käyttösuunnitelmat/tarkennetut talousarviot.

Talousarvioon sisältyy myös investointisuunnitelma taloussuunnittelukaudelle. Investointien suunnittelun yhteydessä on selvitettävä investointien vaikutukset toiminnan volyyymiin, kokonaiskustannuksiin ja käyttötalouteen sekä investoinnin luonne. Investointi voi olla luonteeltaan esimerkiksi hyvinvointialueen palvelutuotannon tuottavuutta lisäävä tai riskienhallinnan näkökulmasta tehtävä pakollinen investointi, jotta esimerkiksi rakennuksen huonosta kunnosta aiheutuvat riskit eivät konkretisoidu.

Yllä mainitun lisäksi hyvinvointialuekonsernin strategiatyön yhteydessä arvioidaan strategian toteutumista uhkaavat riskit ja määritetään niille hallintatoimenpiteet sekä vastuutahot. Hyvinvointialuekonsernin organisaatiot huomioivat oman roolinsa strategiatyön yhteydessä tunnistettujen riskien hallinnassa.

5.3 Henkilöstö

Henkilöstön oikeudenmukainen kohtelu edellyttää voimassa olevan lainsäädännön, virka- ja työehtosopimusten sekä muiden henkilöstöasioita koskevien määräysten, päätösten ja ohjeiden noudattamista. Toimintayksiköiden tulee omassa päätöksenteossaan noudattaa hyvinvointialueen hallinnon antamia ohjeita ja linjauksia ja huolehtia tarvittavien yhteistoimintavelvoitteiden toteuttamisesta ennen päätöksentekoa.

Vastuu työyhteisön hyvinvoinnista on sekä esihenkilöillä että työntekijöillä. Esihenkilön on kuitenkin tiedostettava oma roolinsa ja tunnettava hänelle työnantajan edustajana kuuluvat velvollisuudet. Esiin tulleet ongelmat on käsiteltävä heti ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin. Henkilöstöasioihin liittyviä ongelmallisia asioita ei saa jättää käsittelemättä. Toimintayksiköiden johdon tulee valvoa esihenkilötyön asianmukaisuutta ja puuttua tarvittaessa epäkohtiin.

Esihenkilöiden ja toimintayksiköiden johdon tulee suorittaa tarvittavat työnjohdolliset puuttumistoimenpiteet alaistensa osalta. Annetut huomautukset ja varoitukset tulee dokumentoida ja niiden tulee perustua hyvinvointialueen ohjeisiin ja käytäntöihin.

Avainhenkilöriskit on tunnistettava vuosittain ja avainhenkilöille on määriteltävä sijais- ja varahenkilöjärjestelyt. Sisäisen valvonnan keinoja ovat esim. osaamisen hallinnan ja kehittämisen työkalut kuten kehityskeskustelut, erillinen ohjeistus sekä henkilöstöhallinnon raportointi ja seuranta.

5.4 Työn vaarat ja riskit

Työnvaarojen ja riskien tunnistaminen ja arviointi toteutetaan Granite-ohjelmalla. Tunnistaminen pohjautuu Sosiaali- ja terveysministeriön ja työsuojeluhallinnon malliin. Arviointi tehdään ainakin kerran vuodessa sekä tarvittaessa, jos toiminnassa on muutoksia tai huomataan uusia vaaratekijöitä tai jos jokin vaaratekijä on poistettu.

5.5 Asiakas- ja potilasturvallisuus

Laadukas palvelutuotanto sekä sen kehittäminen edellyttää ennakoivaa riskien hallintaa. Turvallisen työn tekemisen perustana on tietoisuus toimintaan liittyvistä riskeistä sekä turvallisista toimintatavoista. Ennakoivalla riskienhallinnalla voidaan varautua tunnistettuihin riskeihin ja riittävin toimenpitein varmistaa sujuvat palveluprosessit.

Riskienhallinnassa tulee ottaa huomioon myös strategiset ja taloudelliset riskit, tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevat riskit sekä arvioida riskien yhteisvaikutuksia potilas- ja asiakasturvallisuuteen. Järjestäjien sekä tuottajien ja toimintayksiköiden tulee tehdä riskienhallintaa monialaisesti ja yli toiminta-alue-rajajen sidosryhmien kanssa huomioiden koko potilaan ja asiakkaan palvelupolku. Laaja-alaisella riskienarvioinnilla saavutetaan vaikuttavammat ja turvallisemmat toimintaprosessit.

Esimerkiksi uudisrakennuksissa sekä organisaatiomuutosten yhteydessä on hyvin tärkeää tehdä muutokseen liittyviä riskienarvioita ulottuen aina operatiiviseen toimintaan saakka. Muutoksenhallintatoimet tulee vakiinnuttaa käyttöön kaikkiin potilas- ja asiakasturvallisuusriskien kannalta merkittäviin hankkeisiin.

5.6 Tietoturva

Hyvinvointialueen on pystyttävä tuottamaan lakisääteiset ja muut vastuullaan olevat palvelut ilman, että siitä koituu hyvinvointialueen asukkaille kohtuutonta haittaa. Tietohallinnon määrittelemien linjausten ja ohjeistusten noudattaminen on tärkeä osa hyvinvointialueen sisäistä valvontaa, toiminnan laatua, riskienhallintaa ja lakisääteisten velvollisuuksien toteuttamista. Tiedonhallintalaki määrittelee hyvinvointialueille useita tietoturvaan, tietojärjestelmiin ja muihin tietohallintoasioihin sekä niihin sisältyvään riskienhallintaan liittyviä vaatimuksia. Tietoturvan ja tietosuojan vastuita ja oikeuksia eri rooleissa määritellään aluehallituksen hyväksymässä tietoturva- ja tietosuojapolitiikassa ja sen liitteissä.

5.7 Omaisuuksien hallinta

Toimialat, palvelualueet ja palvelualueyksiköt ovat velvollisia huolehtimaan siitä, että hyvinvointialueen omistama ja hyvinvointialueen hoidossa oleva omaisuus pidetään kunnossa ja että sitä käytetään taloudellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Omaisuuden kohdistuvia riskejä on arvioitava säännöllisesti riskiarviointien yhteydessä.

5.8 Hankinnat

Hankinnoissa noudatetaan hankintalainsäädäntöä ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen hankintaohjeita sekä muita ohjeita. Jokaisella palvelualueella on varmistettava riittävä hankintaosaaminen. Hankintojen yhteydessä ei saa antaa eikä ottaa vastaan lahjoja tai palveluksia. Henkilökohtaisia hankintoja ei saa tehdä hyvinvointialueen hankintojen yhteydessä eikä käyttää hyvinvointialueen hankintasopimuksia omaksi edukseen. Esteellinen henkilö ei saa osallistua hankintojen valmisteluun tai päätöksentekoon. Hankintojen toimintatapojen noudattamisesta on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

5.9 Sopimukset ja niiden hallinnointi

Sopimushallinta on tärkeää juridisten riskien hallinnan, toiminnan sujuvuuden varmistamisen ja hyvinvointialueen etujen turvaamisen näkökulmasta. Sopimusten valvonta kohdistuu niiden laadintaan, täytäntöönpanoon ja noudattamiseen. Sopimusten hyväksymisoikeudet määritellään hallinto- ja toimintäsäännöissä. Sopimusten hallinnasta on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

Sopimuksen valvontavastuu on sopimuksen hyväksyjällä tai hänen määräämällään. Jos sopimus koskee useita yksiköjä, on sopimuksen solmimisen yhteydessä päätettävä, kenellä on vastuu sopimusten mukaisuuden valvonnasta ja sopimushallinnasta. Ostopalvelusopimusta tehtäessä tulee varmistaa, että hyvinvointialueella on oikeus tarkastaa palveluntuottajan toimintaa sen selvittämiseksi, onko palvelu vaatimusten mukaista ja palveluntuottaja toiminut hankintasopimuksen mukaisesti.

5.10 Avustukset

Avustuksia voivat myöntää vain siihen oikeutetut tahot. Toimielimet määrittelevät jakamiensa avustusten myöntämisperiaatteet, jotta päätöksenteossa tasapuolisuus ja oikeellisuus toteutuvat. Avustuksesta päätettäessä on huomioitava avustettavan toiminnan laatu ja laajuus. Avustettavan toiminnan on edistettävä hyvinvointialueen strategisten tavoitteiden toteutumista ja sen on tuettava ja täydennettävä hyvinvointialueen toimintaa. Hyvinvointialueiden tulee varata mahdollisuus tarkastaa avustusten saajien toimintaa. Myönnettyjen avustusten määrä pitää pysyä niille talousarviossa varatuissa määrärahoissa. Myönnettyistä avustuksista on pidettävä rekisteriä. Avustusten myöntämisestä on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

5.11 Ympäristöasiat

Yleisesti vastuu ympäristöasioiden huomioimisesta osana työtehtäviä kuuluu kaikille hyvinvointialueen työntekijöille ja luottamushenkilöille.

5.12 Hyvinvointialueen varautuminen

Hyvinvointialueilla on velvollisuus varautua häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Varautumista ohjaa voimassaolevan lainsäädännön lisäksi yhteiskunnan turvallisuusstrategia sekä kansallinen ja alueellinen riskiarvio. Aluevaltuuston hyväksymissä varautumisen ja kokonaisturvallisuuden periaatteissa määritetään:

- valtakunnalliset tavoitteet alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastustoimissa ja niiden vaikutukset hyvinvointialueen varautumiseen,
 - varautumisen hierarkia, päätöksenteko ja vastuut (valtuusto, hallitus, lautakunnat, toimialojen ja konserniyhtiöiden varautuminen, harjoittelu),
 - varautumisen yhteensovittaminen hyvinvointialueella sekä yhteistoiminta-alueella,
 - yhteistyö alueen kuntien kanssa sekä
-

- palvelujen jatkuvuuden turvaaminen myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

6 ERITYISTÄ HUOMIOTA VAATIVAT ASIAT

6.1 Sivutoimet

Hyvään hallintoon kuuluu, että kansalaiset voivat luottaa viranomaisen ja virkahenkilön toiminnan tasa-puolisuuteen. Toiminnan on myös oltava niin avointa, että sitä voidaan tarkastella ja arvioida hallinnon ulkopuolelta kansalaisen näkökulmasta. Viranhaltijan sivutoimen harjoittamista koskevista rajoituksista säädetään kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 18 §:ssä. Viranhaltijan sivutoimiin liittyvien rajoitusten tarkoituksena on osaltaan turvata hyvän hallinnon toteutumista. Viranhaltijan/työntekijän on ilmoitettava sivutoimesta/anottava lupaa sivutoimen harjoittamiseen. Sivutoimien myöntämisestä on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

6.2 Ulkopuolisten kustantamien matkojen ja muiden taloudellisten etujen vastaanottaminen

Viranhaltijoiden ja julkisyhteisöjen työntekijöiden yleisistä velvollisuuksista ja vastuista on säännökset lainsäädännössä. Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain 17 §:n ja rikoslain 40 luvun säännösten mukaan viranhaltija tai julkisyhteisön työntekijä ei saa vaatia tai hyväksyä lahjaa tai muuta etua, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan hänen toimintaansa palvelusuhteessa. Taloudellisen tai muun edun vastaanottaminen voi tulla rangaistavaksi myös virkavelvollisuuksien rikkomista koskevien säännösten perusteella. Arviointikriteerinä on se, voiko edun vaatiminen, hyväksyminen tai vastaanottaminen vaarantaa luottamusta viranomaiseen, viranhaltijaan tai julkishallinnon työntekijään.

Pääsääntönä on, että hyvinvointialue itse maksaa hyvinvointialueen henkilöstön ja luottamushenkilöiden virkamatkat. Etenkin yritysten kohdalla on syytä miettiä, miksi yritys maksaa matkan. Ulkopuolisen kustantaman matkan tekeminen vapaa-ajalla yksityishenkilönä ei muuta matkan hyväksyttävyyttä. Matkamääräyksen antaja arvioi aina, onko matka tarpeellinen ja kenen virkatehtäviin matkan tekeminen kuuluu. Yritysten tarjoamissa tilaisuuksissa tavanomainen vieraanvaraisuus on hyväksyttävää. Vähäistä suuremman kestityksen vastaanottamista on näissä tilanteissa syytä harkita huolellisesti. Yksittäisen lahjan hyväksyttävyyttä arvioidaan samoin näkökohdin kuin muidenkin taloudellisten etujen vastaanottamista. Kilpailutilanteissa on kiellettyä ottaa vastaan minkäänlaista vieraanvaraisuutta tai lahjaa. Ulkopuolisten kustantamien matkojen ja muiden taloudellisten etujen vastaanottamisesta on määrätty erillisessä toimintaohjeessa.

6.3 Väärinkäytösten ehkäisy, tunnistaminen ja tutkinta sekä sisäinen ilmoituskanava

Toimiva sisäinen valvonta ehkäisee väärinkäytöksiä. Johdon velvollisuutena on toteuttaa sisäistä valvontaa väärinkäytösten ehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi. Väärinkäytöksenä pidetään erilaisia epärehellisiä, epäeettisiä tai hyvinvointialueen ohjeita rikkovia taikka lain vastaisia tekoja. Väärinkäytöksen havaitseminen perustuu väärinkäytöksen merkkien tunnistamiseen. Nämä merkit voivat tulla esiin johdon käyttöön ottamissa valvontatoimenpiteissä, tarkastusten tuloksena tai muista lähteistä.

Hyvinvointialueella on käytössä sisäinen kanava väärinkäytöksistä ilmoittamiseen organisaation sisällä. Sisäisen tarkastuksen yksikön päällikkö on ilmoituskanavan vastuuviranhaltija. Sisäinen tarkastus voi harkinnan mukaan aloittaa väärinkäytösepäilyn tutkinnan. Mikäli on perusteltua syytä epäillä rikoksen tapahtuneen ja sen tueksi on tosiseikkoja, hyvinvointialueen lakihenkilö laatii tutkintapyyntöä ja asia siirtyy poliisin tutkittavaksi.

Epäilyt väärinkäytöksistä on tutkittava ja tarvittaessa on ryhdyttävä vaadittaviin oikeustoimiin. Henkilöstön on raportoitava epäilyttävät väärinkäytökset tai rikkomukset esihenkilölleen. Ilmoituksen voi

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

8.12.2022

tarvittaessa tehdä myös sisäiseen tarkastukseen. Ensisijaisesti esihenkilöiden tehtävänä on selvittää väärinkäytökset.

6.4 Esteellisyys

Hyvinvointialueen luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja työntekijöiden esteellisyydestä asian valmisteluun ja päätöksentekoon säädetään lain hyvinvointialueesta 102 §:ssä ja hallintolain 27–30 §:ssä. Esteellisyyssäännöksillä turvataan luottamusta hallintoon ja asioiden käsittelyn puolueettomuuteen. Jokainen on ensisijaisesti itse vastuussa siitä, että ei osallistu esteellisenä asian käsittelyyn. Päätöksentekoon esteellisenä osallistuminen on menettelyvirhe, joka voi aiheuttaa valitusprosessissa päätöksen kumoutumisen ja joissakin tapauksissa johtaa jopa rikosoikeudelliseen vastuuseen.

7 OHJEEN VOIMAANTULO JA AJAN TASALLA PITÄMINEN

Tämä ohje tulee voimaan 1.1. 2023 alkaen.

Aluehallitus valtuuttaa hyvinvointialuejohtajan hyväksymään ohjeeseen sellaiset vähäiset korjaukset, jotka ovat tarpeellisia sen ajan tasalla pitämiseksi. Ohje tuodaan aluehallituksen käsittelyyn vähintään aluevaltuustokausittain tai, kun hyvinvointialueen toiminnassa tapahtuu sellaisia rakenteellisia muutoksia, jotka edellyttävät ohjeen päivittämistä.
